

MAIÚSCULAS E MINÚSCULAS: CRITERIOS DE USO

Concepción Diéguez Diéguez
Soraya Domínguez Portela
Belén López Gómez
Fátima Rodríguez Ruibal

Instituto da Lingua Galega (USC)

INTRODUCCIÓN

A complexidade do uso da maiúscula nace a partir da dificultade de linder o que se entende por nome propio. Por iso comezamos vendo como se define nalgúns dicionarios a etiqueta *nome propio*:

Termo que serve para designar de maneira individual un ser ou unha cousa dentro da súa especie. Obs. En gramática chámasele nome propio. *Creo que o seu nome era Antón.* (DRAG97)

O que se lle dá a unha persoa, animal ou cousa para individualizala dentro das da mesma clase. (GDXL)

Substantivo que designa um indivíduo de uma classe ou categoria. [Em português normalmente se escreve com inicial maiúscula por oposição a nome comum] (Houaiss)

El que se aplica a una cosa determinada para distinguirla de las demás de su especie. Se escribe siempre con letra mayúscula. En realidade, son nomes propios todas as expresións que constitúen denominacións e títulos particulares de las cosas, pero solo se llaman así cuando constan de una sola palabra o de varias que no forman frase completa. (Moliner)

Como se pode ver, en todas estas definicións non se recolle a complexidade que inclúe a etiqueta nome propio. Talvez non sexan os dicionarios a ferramenta idónea para resolver esa dificultade de definición; por iso acudimos a obras especializadas. Segundo a bibliografía consultada (véxase bibliografía), os trazos que comunmente se empregan para delimitar a categoría de nome propio son:

- trazos morfosintácticos
 - ausencia de artigo ou modificador
 - número singular
- trazos semánticos
 - referencia singularizada
- trazos ortográficos
 - uso da maiúscula

Mais estes parámetros non son totalmente válidos.

En galego é posible o uso de determinante co nome propio sen que este lexicalice necesariamente –por exemplo, *Veú a María*. Así, segundo María Moliner, “El artículo es una palabra cuyo papel exclusivo es el de acompañante del nombre, y a todos los nombres se les puede aplicar.”

O número plural ou os modificadores tampouco carretan de seu a lexicalización do nome propio –*Administración local, Vinde tódolos Alonsos*.

A respecto do significado da unidade léxica, será o coñecemento enciclopédico do usuario o que vai determinar en moitos casos que o falante considere unha realidade como propia ou común. Isto explica que a consideración dun apelido como nome propio é menos dubidosa cá dun nome de entidade.

O punto máis conflitivo de entre os tres tipos de trazos é o ortográfico. Presupor que a diferenciación nominal implica o recoñecemento do principio ortográfico e que, á vez, a convención ortográfica presupón a diferenciación nominal é unha evidente contradición; amais de que non en tódolos casos en que se emprega unha maiúscula hai realmente un nome propio (por exemplo: a función demarcativa da maiúscula).

Isto é, estes trazos non son tallantemente válidos, nin tampouco completamente inválidos. O seu cumprimento é gradativo; non están presentes do mesmo xeito en tódolos tipos de nome propio.

Se non contamos con características lingüísticas suficientes que definan o nome propio como tal, debemos buscar apoio noutro nivel da lingua. Este é o social.

O nome propio é unha especie de etiqueta posta polo sentimento lingüístico contemporáneo. Isto é, por motivos sociais, relixiosos, xurídicos, etc. dásele unha particular adherencia ó ente que designa. Polo tanto, que un nome sexa concibido como propio ou como común nun sistema lingüístico será, en gran medida, froito da súa consideración nun determinado grupo social. Un exemplo disto é o paso a nome común dos usos lexicalizados de denominacións singulares.

Nós facemos así unha proposta para a comunidade galega contemporánea.

METODOLOXÍA DE TRABALLO

Para entender mellor a metodoloxía que seguimos, debemos primeiro explicita-las intencións que nos moveron.

A primeira foi razoar e aprofundar sobre unha cuestión apenas tratada con rigor en ningunha lingua. Nas gramáticas –na maioría das linguas-, o nome propio en xeral e o uso da maiúscula en particular conta cun espazo moi reducido. A isto hai que engadirlle que o máis común nas diferentes propostas é baseárense na *tradición de uso*, mais do que nun emprego razoado doutra marca tipográfica.

Outro punto que pode demostra-la falla de visión global da cuestión das maiúsculas é o feito de os diferentes manuais estilísticos faceren fincapé en determinadas categorías, segundo as preferencias ou necesidades de grupos socioprofesionais concretos, sen procurar unha visión do conxunto.

A segunda intención –ou a grande intención– que nos moveu foi facer unha proposta de uso da maiúscula para o galego. Esta debería ter en conta a maior cantidade posible do material anterior que versa sobre a cuestión.

Para ter esa visión acertada de como fora tratado o uso da maiúscula non só no galego senón tamén noutras linguas, e poder aproveitar todo o feito ata o de agora, elaboramos un repertorio bibliográfico de manuais. A partir del creámo-lo noso corpus de traballo.

Os primeiros que atendemos foron os manuais galegos. Pensamos que foron recollidos os títulos máis representativos ou empregados nos diferentes campos, sen ter en conta a súa escolla de norma.

Aínda sendo tamén galegos –e en galego–, consideramos que os manuais escolares debían ser estudados á parte polo interese potencial que se lle supón ó tratamento desta cuestión no sistema educativo.

Finalmente seleccionamos diferentes manuais doutras linguas. Interesábanos observa-lo estado desta problemática e o seu tratamento noutros ámbitos lingüísticos. Ademais permitíronnos amplía-la casuística. As linguas escollidas foron o portugués, o español, o catalán, o francés e o inglés.

O portugués é o código máis próximo ó noso e consideramos que sempre debe ser un referente da nosa norma escrita. Por iso entraron varios manuais desta lingua no noso corpus.

Non admite discusión que o español funciona para a maioría da poboación como referente do código escrito, froito do conflito lingüístico do noso país. Por iso non ter en conta esta lingua sería enganarnos e saca-lo galego da súa situación real do día a día. Amais tamén debemos advertir que en moitos dos casos en que se emprega o criterio de *tradición de uso* para optar por determinado tipo de grafía nalgúns manuais, realmente o que hai é unha translación dos costumes da escrita española para a galega.

A coincidencia, en grandes trazos, da problemática lingüística nos espazos catalán e galego, levounos a ter en conta tamén os manuais referentes da lingua catalana.

Vivimos nun mundo globalizado onde unhas cantas linguas e as súas comunidades establecen, entre outras cousas, os costumes lingüísticos do resto. O francés e o inglés son as máis importantes a este respecto. Esta foi a razón pola que tivemos en conta manuais destes dous idiomas.

Unha vez que tiñamos establecido o corpus bibliográfico comezou o noso traballo. O primeiro foi a creación dunha base de datos coa información que baleiramos dos manuais escollidos. O resultado é unha recompilación de, aproximadamente, 3000 rexistros. Estes rexistros non só están formados a partir das categorías tratadas nos diferentes manuais. Tamén se extraeu información dos exemplos presentados –non sempre en liña coa categoría en que os incluían.

Cada autor utilizaba unha nomenclatura propia e atopámonos con que exemplos idénticos eran denominados de forma distinta. Isto é, debiamos harmonizar os nosos criterios de clasificación. Esta listaxe de categorías foi sufrindo modificacións constantes polas novas necesidades que se nos presentaban con cada un dos manuais.

Unha vez harmonizados tódolos rexistros, comezou a fase de contraste das diferentes propostas. Aquí atopamos que:

- Hai posturas diferentes nunha mesma casuística.
- En moitos casos o linde entre o uso da maiúscula e da minúscula é posto en diferente altura segundo o manual.
- A falla de razoamento das escollas, xunto co peso da *tradición de uso*, son dous dos grandes problemas da maioría das propostas.
- A copia inter e intralingüística é unha constante nos manuais de todas as linguas. Acontece isto cos exemplos, cos criterios etc.

Foi fundamental ademais para nós a consulta con especialistas –e manuais especializados– dos dominios de saber máis alleos ó noso coñecemento.

O seguinte paso foi a configuración das propostas propias. Estas debían cubrir unha serie de requisitos. Terían que ser razoadas e coherentes entre elas. Para isto cada unha das escollas debe apoiarse en razóns argumentadas e non en impresións dos usuarios ou en *tradicions de uso*. Ademais dentro dunha mesma categoría non debe haber excepcións se non hai tamén mudanza da súa natureza.

Por último, pareceunos moi importante incluír un bo número de exemplos, (estes serán representantes do que formulamos) e tamén tocar aqueles casos máis conflictivos.

CORPO DA PROPOSTA

En primeiro lugar, dicir que optamos polo ordenamento alfabético das categorías por se-lo que máis facilidades, consideramos, lle dá ó usuario. O conxunto de categorías que imos tratar son:

1. Abreviatura
2. Accidente xeográfico, categorización de lugar (división administrativa, lugar público, vía, edificios ou monumentos, dependencias de edificios)
3. Acontecementos e datas históricas
4. Acrónimo
5. Altos conceptos
6. Apelido
7. Atributos divinos
8. Celebracións
9. Colectivo
10. Cosmónimos
11. Datación
12. Documentación oficial
13. Documentos acreditativos
14. Ensino
15. Entidade e/ou organismo
16. Enumeración
17. Época, período, idade ou era
18. Estilo epistolar
19. Fenómenos atmosféricos
20. Función demarcativa
21. Marca comercial
22. Movemento
23. Nome de persoa
24. Nome étnico
25. Nome singularizado
26. Notas musicais
27. Numeración
28. Premios ou condecoracións honoríficas
29. Profesión
30. Pseudónimos, nomes artísticos
31. Puntos cardinais
32. Sigla
33. Signos do zodíaco
34. Símbolos non científicos
35. Sobrenome, alcume

36. Sobrenome descritivo
37. Termos científicos
38. Termos informáticos
39. Textos
40. Títulos
41. Topónimos
42. Tratamento

Outro aspecto que merece explicación é a estruturación de cada unha das categorías.

Presentamos toda a casuística dunha mesma categoría baixo o epígrafe que lle corresponda. Polo tanto, se unha mesma categoría presenta varias situacións posibles –subcategoría 1 ou inclusive subcategoría 2–, todas aparecerán baixo a entrada correspondente pero en cadros diferentes.

Os campos que pode atopar en cada cadro son:

- subcategoría 1: aquelas casuísticas que diferenciamos dentro dunha categoría determinada.
- subcategoría 2: aquelas casuísticas que diferenciamos dentro dunha subcategoría 1 determinada.
- comentario de uso: todos aqueles comentarios sobre o tipo de etiqueta coa que estamos a traballar, sobre a súa natureza gráfica, sobre a xustificación da nosa escolla gráfica, etc. que tiñámo-la necesidade de precisar, incluímos neste campo.
- comentario tipográfico: moitas veces alén de indica-la escolla pola maiúscula ou minúscula, precisamos engadir máis información. Por exemplo, naqueles nomes propios formados por varias palabras precisaremos se todas, se só a primeira ou só as palabras con carga semántica van en maiúscula.
- tipo de letra: aquí presentámo-la nosa escolla entre a maiúscula ou a minúscula en cada un dos casos.
- exemplo: moitas veces serán os exemplos os que mellor lles farán entender ós usuarios a que nos estamos a referir en cada cadro.

Aqueles campos que non foron necesarios en determinados cadros, eliminámoslos. De modo que son poucos os casos en que están todos. Unha vez especificadas estas cuestións, presentamos xa o corpo da nosa proposta.

1. Abreviatura

comentario de uso	As convencións de uso serán as que determinen que a abreviatura vaia toda en maiúscula (S.A.), só a primeira letra en maiúscula (Sr.) ou en minúscula (deleg. por delegación). Véxase nas restantes categorías o tratamento das súas abreviaturas.
tipo de letra	maiúscula/minúscula

2. Accidente xeográfico, categorización de lugar (división administrativa, lugar público, vía, edificios ou monumentos, dependencias de edificios)

subcategoría 1	formando parte do nome propio ou topónimo; nome reducido
comentario de uso	As designacións de accidentes xeográficos son todas elas substantivos comúns mais naqueles casos en que se inclúen na designación oficial dun topónimo pasan, pois, a ser propios. A este último caso referímonos coa etiqueta “formando parte do nome propio”. No caso dos topónimos galegos, o uso da maiúscula ou da minúscula nestes casos dependerá da forma oficial establecida pola Comisión de Toponimia. Aqueles casos en que no nome oficial dun lugar atopamos un accidente xeográfico ou unha categorización de lugar que perdeu o seu significado primeiro é, con toda seguridade, parte do nome oficial (Illa de Arousa -designa un concello; A Ponte da Rocha (lugar)).
tipo de letra	maiúscula
exemplo	A Illa de Ons (parroquia), Vila de Cruces (concello), Cabo Verde (país), Estreito de Xibraltar (Estreito), Península Ibérica (Península), Barrio Chino Fontes Rosas (lugar), Parque de Castrelos, Campos Elíseos Rúa Nova, Gran Vía, Autoestrada do Atlántico, Vía Rápida do Salnés Casa da Xuventude, Casa Branca, Torre de Hércules (Torre), Pazo de Xelmírez, Muralla de Lugo Aula Castelao
subcategoría 1	non formando parte do nome propio ou topónimo; sentido xenérico
tipo de letra	minúscula
exemplo	río Miño (Miño), océano Atlántico (Atlántico), monte Aloia (Aloia), a illa de Ons (‘illa’), a vila de Noia a península do Barbanza navegar polo ancho océano provincia da Coruña, comarca do Salnés, partido xudicial de Caldas a extensión do concello de Moraña

<p>praza de Galicia, paseo da Ferradura, rúa do Franco, avenida de Castelao casa do Rueiro, edificio de Correos, casa consistorial, mosteiro de Oseira, castelo de Monterreal a aula grande, sala de reunións, campamento de Furelos onte foron ó centro comercial</p>

3. Acontecementos e datas históricas

comentario de uso	<p>Nesta categoría incluímos acontecementos con destaque ou puntuais no transcurso da historia que contan cunha designación particular establecida polo uso. Isto explica que “o afundimento do Prestige”, aínda sendo un acontecemento histórico, non se escriba con maiúsculas.</p> <p>O mesmo trato teñen as datas de acontecementos históricos con relevo, sen seren celebracións (o Vintecinco de Xullo de 813: o día da Invención do Sepulcro do apóstolo Santiago).</p> <p>Un modelo máis recente de nomea-las datas relevantes é o do tipo 23F. Esta é unha importación anglosaxona pero aceptada polo seu estendido uso.</p>
comentario tipográfico	tódolos substantivos e adxectivos
tipo de letra	maiúscula
exemplo	Segunda Guerra Mundial, Guerra Civil, Primeira Guerra Irmandiña, Revolución Francesa, Revolución Rusa, Revolución de Outubro, Revolución Cubana, Revolta dos Irmandiños, a Marcha Verde, a Primavera de Praga, Queda do Imperio Romano, Revolución Industrial, Reforma Católica, o Descubrimento do Brasil, os Fusilamentos de Carral, Conferencia de Desarme, Conferencia de Kyoto

4. Acrónimo

subcategoría 1	nome propio
subcategoría 2	empresa, proxecto, produto comercial
comentario de uso	<p>Acrónimo: unidade léxica produto da combinación de sílabas de diferentes palabras.</p> <p>Algúns autores fan unha distinción no modo de escribi-los acrónimos segundo o número de letras que os formen. Nós non seguimos este criterio.</p>
comentario tipográfico	só a letra inicial
tipo de letra	maiúscula
exemplo	Renfe, Fenosa, Termigal

subcategoría 1	lexicalizado
comentario de uso	Lexicalizado: considerado como unha palabra común no noso corpus léxico de exclusión.
tipo de letra	minúscula
exemplo	radar, kolkhoz

5. *Altos conceptos*

subcategoría 1	en sentido xeral ou singularizados
comentario de uso	<p>Entendemos por “altos conceptos” realidades político-nacionais, culturais ou relixiosas e valores sociais que poden estar empregados co seu valor común ou individualizados nun contexto onde se procura o seu destaque. Todos eles escribíranse con minúscula ó seren substantivos comúns. A singularización destes conceptos non é outro valor semántico da palabra, senón un valor pragmático que posúe en determinadas situacións comunicativas.</p> <p>Algúns autores consideran que as linguas, en determinados casos, merecen un trato de destaque que, por suposto, marcan con maiúscula. Parécenos un uso non válido xa que en tódolos casos é un substantivo común.</p> <p>Tampouco é válido destacar coa maiúscula as letras, palabras, etc. cando se refiren á unidade lingüística en si. Para este fin hai moitos outros medios tipográficos (a negra, a versal, a curva, un tipo de letra máis grande, etc.).</p> <p>Os nomes dos diferentes tipos de letra de imprenta escribíranse tamén en minúscula xa que son substantivos comúns, aínda que se creen a partir de nomes propios (nome do creador, homenaxe a edificios...).</p>
tipo de letra	minúscula
exemplo	<p>igreja, nación, patria, pobo, igualdade, xustiza, neutralidade, amor, poder, fraternidade, virtude, fe, paraíso, inferno, ceo, paz, a lei, liberdade, a liberdade de expresión</p> <p>iso é obxecto da moral; a túa casa é un inferno; os tres poderes do estado democrático; gástase moito diñeiro do orzamento da nación; vive envelenando a nosa patria; ¿e onde se coloca a ética no noso intento de comprende-la moral?; o amor é o que todos procuran</p> <p>a lingua, o galego</p> <p>hai cinco palabras no texto que levan <r></p> <p>baskerville, caslon, garamond, bodoni, bembo, times</p>

6. *Apelido*

subcategoría 1	tanto aparecendo só, coma precedido de determinadas partículas (prefixos ou preposicións) ou especificado con modificadores
comentario de uso	Os apelidos ó indicaren familia poden aparecer con forma singular ou plural (mais sempre con artigo en plural); o plural tamén pode indicar un conxunto de persoas que comparten apelido sen seren, necesariamente, familiares. Este último valor non se dá con aqueles apelidos que designan dinastías ou liñaxes únicas. As partículas (artigos, preposicións, adxectivos, frases nominais) que acompañan os apelidos, mais sen formar parte deles, escríbense en minúscula (o Cunqueiro xornalista).
tipo de letra	maiúscula
exemplo	Miguéns, Couso é pro-Beiras o Curros dos 60 é Celso Emilio Ferreiro; está a traballar sobre o Cunqueiro xornalista os Alonso(s) son moi simpáticos; vinde tódolos Alonso(s) (os alumnos que se apelidan Alonso) para diante; os Borbón(s) recuperaron a monarquía
subcategoría 1	con preposición ou/e artigo
subcategoría 2	precedido de nome de persoa
tipo de letra	minúscula
exemplo	el é Manuel do Castro
subcategoría 1	con preposición ou/e artigo
subcategoría 2	non precedido de nome de persoa
comentario de uso	Apostamos pola maiúscula na preposición e/ou artigo para evita-la confusión a respecto dos límites do apelido (estas partículas sen carga semántica forman parte do apelido, non só o acompañan).
tipo de letra	maiúscula
exemplo	ese artigo que tanto che gustou escribiuno Do Castro
subcategoría 1	lexicalizado ou convertido en adxectivo
tipo de letra	minúscula
exemplo	a colección conta con trinta picasos por fin un shakespeare ben interpretado; este é o único mozart que aínda non escoitara mercou un quinqué unha visión castrista é o que nos debe mover

7. Atributos divinos

subcategoría 1	nomes de deuses, de seres mitolóxicos e denominacións coreferentes (advocacións da Virxe, de Deus, de Xesús ou outras realidades singulares relixiosas)
comentario de uso	Advocación: título complementario que se engade ó nome da Virxe, etc. As denominacións coreferentes das divindades escribíranse en maiúscula cando funcionan como substantivos e non como adxectivos (p. ex.: o Creador, o Todopoderoso pero o Deus todopoderoso).
comentario tipográfico	tódolos substantivos e adxectivos
tipo de letra	maiúscula
exemplo	Alá, Iavé, Deus, Xeová, Minerva, Ra, Buda, Medusa, Amazonas, Diana, Demo, Virxe (pero: Guadalupe é unha virxe negra), nosa señora do Carme, Guadalupe, Rocío, o Pai, Cristo, o Mestre, o Cordeiro, o Anticristo, o Espírito Santo, Santísima Trindade, Todopoderoso, Creador
subcategoría 1	deus e nomes de seres mitolóxicos
subcategoría 2	sentido xenérico, lexicalizado
comentario de uso	Configuramos unhas normas de uso da maiúscula con visión global. Por iso, se nas obras relixiosas os autores consideran, polas súas crenzas, adecuado pór con maiúscula estes nomes ó considerárenos sempre como referencias singulares, nós, sen recomendalo, tampouco penalizaríamos esa escollo.
tipo de letra	minúscula
exemplo	o meu deus é Xeová; é unha venus; as amazonas; as ninfas do río; estes rapaces son uns anxos
categoría	atributos divinos
subcategoría 1	aparecendo con outros elementos
subcategoría 2	formando unidade semántica
comentario de uso	acostuman aparecer separados por trazo
tipo de letra	minúscula
exemplo	os sen-deus

8. Celebracións

subcategoría 1	cívís, relixiosas, tradicionais, deportivas
subcategoría 2	formalmente constituídas ou con referencia temporal concreta
comentario de uso	Os actos dentro das celebracións non teñen a mesma consideración cás propias celebracións, isto é, son substantivos comúns (a ofrenda ó Apóstolo). As celebracións que non son propias dunha época ou momento do ano particular escribíranse en minúscula (foliada).

comentario tipográfico	tódolos substantivos e adxectivos
tipo de letra	maiúscula
exemplo	Día da Patria (Galega), Día das Letras Galegas, Feira Franca de Pontevedra, Día do Pai, Día Mundial do Libro, Primeiro de Maio Nadal, Pascua, Ramadán, Saturnais, Corpus, Venres Santo, Semana Santa, Anunciación Carnaval, Entroido, (noite de) san Xoán, Aninovo, os Maios Mundial de Atletismo, Liga de Campións
subcategoría 1	cívís, relixiosas, tradicionais, deportivas
subcategoría 2	sentido xenérico
comentario de uso	As celebracións que non son propias dunha época ou momento do ano particular.
tipo de letra	minúscula
exemplo	foliada, romaría
subcategoría 1	actividades puntuais instituídas de xeito oficial
comentario de uso	Por seren actividades puntuais deben te-lo mesmo tratamento cás actividades educativas (seminarios, congresos, encontros...) non incluídas nos ciclos de estudo
comentario tipográfico	tódolos substantivos e adxectivos
tipo de letra	maiúscula
exemplo	Xacobeo 93 II Congreso do Partido Liberal V Mostra de Encaixe de Camariñas

9. Colectivo

subcategoría 1	deportivo, político, relixioso, xeracional, sindical
subcategoría 2	formalmente constituído, nome reducido
comentario de uso	Non considerámo-los colectivos sociais formalmente constituídos porque estes encaixámoslos nas “entidades e/ou organismos: asociacións e agrupacións”.
comentario tipográfico	tódolos substantivos e adxectivos
tipo de letra	maiúscula
exemplo	Deportivo da Coruña (Deportivo) Bloque Nacionalista Galego (Bloque); Grupo Parlamentario Mixto; ETA Político-Militar Orde de san Francisco, Orde do Temple, Irmáns das Escolas Cristiás Xeración Nós (Nós), Grupo Galaxia Confederación Intersindical Galega

subcategoría 1	deportivo, político, relixioso, social, sindical
subcategoría 2	sentido xenérico, sinónimo
tipo de letra	minúscula
exemplo	club deportivo o noso grupo parlamentario (Grupo Parlamentario Mixto); o partido (PSOE); o equipo de goberno (por Xunta Directiva) católicos, protestantes, luteranos, un convento dos dominicanos, os franciscanos os ecoloxistas, os pacifistas, as feministas, os nacionalistas, o proletariado, os racistas apuntouse nun sindicato; foi ó sindicato onte

10. Cosmónimos

subcategoría 1	astros, planetas, satélites, cometas, estrelas, constelacións, galaxias, nebulosas, estacións orbitais, zonas do universo
subcategoría 2	nome astronómico
comentario de uso	Tanto a nomenclatura astronómica coma a tradicional galega escribíranse con maiúscula.
comentario tipográfico	tódolos substantivos e adxectivos
tipo de letra	maiúscula
exemplo	Terra, Venus, Marte, Xúpiter a Terra está constituída por tres partes (pero: esta é a nosa terra; esta terra é moi fértil); Lúa (pero: esta noite a lúa está moi bonita; noite de lúa chea; estar de lúa) Halley; Estrela Polar Luceiro da Alba, Sol (pero: tomou o sol; ía moito sol), Orión ou o Arado, Pléiades ou Setestrela Vía Láctea, o Camiño de santo Andrés

subcategoría 1	tipos de astros
comentario de uso	Aquelas denominacións que fan referencia a tipos de astros serán escritas en minúscula por seren substantivos comúns.
tipo de letra	minúscula
exemplo	estrela de neutróns/binaria/dobre

subcategoría 1	terra, sol, lúa
subcategoría 2	non referidos ós corpos astronómicos ou en sentido xenérico
tipo de letra	minúscula
exemplo	esta é a nosa terra; esta terra é moi fértil; esta noite a lúa está moi bonita; noite de lúa chea; estar de lúa; tomou o sol; ía moito sol

11. *Datación*

subcategoría 1	estacións do ano, meses, días da semana, anos e ciclos
comentario de uso	Esta escolla é compartida por tódalas linguas tratadas fóra do portugués continental e o inglés. As formas tradicionais dos meses, aínda de derivar de nomes propios, sufriron un proceso de lexicalización que inxustifica a maiúscula. O mesmo acontece con outras nomenclaturas como son o calendario francés republicano ou o árabe. De entender por ciclo 'serie dun número determinado de anos que se renova incesantemente ó termo de cada unha delas', débese considerar só un tipo de datación e, polo tanto, un nome común.
tipo de letra	minúscula
exemplo	inverno, primavera novembro, mes de santos, decembro, nadal, ramadán, brumario mércores, corta feira, xoves, quinta feira ano do coello, ano santo ciclo da indicción

12. *Documentación oficial*

subcategoría 1	con entidade propia
subcategoría 2	nome completo ou reducido
comentario de uso	Incluímos baixo a etiqueta de "documentación oficial": decretos, leis (decreto lei), ordes, tramitacións, fondos, impostos, tratados...
comentario tipográfico	só a letra inicial
tipo de letra	maiúscula
exemplo	Imposto sobre a renda das persoas físicas; Real decreto lei...; Lei de normalización lingüística; a Orde do 10 de agosto de 1990 sobre as axudas ó sector cárnico; Estatuto de autonomía; Tratado de Roma; Proxecto de lei de reforma do Código penal; Código civil; a Iniciativa lexislativa popular a prol da reciclaxe; Fondo europeo para o desenvolvemento rexional; Proposición non de lei...; Informe da Comisión de Saúde; Carta europea das linguas rexionais e minorizadas
subcategoría 1	sentido xenérico ou sinónimo
tipo de letra	minúscula
exemplo	os estatutos da universidade; moción de censura; os proxectos de lei do Goberno; esta lei; resolución; orde; orde do día; bando; circular; o motu propio Ministeria quaedam (15 de agosto de 1972) de Pablo VI; aprobouse através dun real decreto

13. Documentos acreditativos

tipo de letra	minúscula
exemplo	documento nacional de identidade; pasaporte; carné de estudante número de identificación fiscal, tarxeta sanitaria (do Instituto Nacional da Seguridade Social), carné de manipuladora de alimentos, carné de conducir
subcategoría 1	abreviado
tipo de letra	maiúscula
exemplo	NIF, DNI

14. Ensino

subcategoría 1	materias, cátedras, departamentos, tipos de estudos, actividades formativas non integradas nos ciclos de estudos
subcategoría 2	nome oficial completo ou reducido
comentario de uso	Coa etiqueta “materias” referímonos só ás que están dentro dun ciclo de estudos. Incluimos baixo a etiqueta de “tipo de estudos” os ciclos de formación básico, medio e superior (licenciaturas, diplomaturas ou ciclos de formación profesional). Incluimos baixo a etiqueta “actividades formativas non integradas nos ciclos de estudos” cursos, seminarios, congresos, simposios, xornadas, encontros...
comentario tipográfico	tódolos substantivos e adxectivos
tipo de letra	maiúscula
exemplo	aprobou Matemáticas de terceiro; non lle gustou Lingüística Xeral con ese profesor a Cátedra de Dereito Civil, Departamento de Filoloxía Románica, licenciouse en Filoloxía (Licenciatura en Filoloxía Galega); Electrónica (o Ciclo de Formación Profesional de), ó parecer, é moi difícil; Educación Secundaria Obrigatoria (estudou a Secundaria na vila); para o ano comeza co Bacharelato VII Encontros de Normalización Lingüística
subcategoría 1	áreas de coñecemento, tipos de estudo, departamentos, actividades formativas non integradas nos ciclos de estudos
subcategoría 2	sentido xenérico ou sinónimo
comentario de uso	Nas “actividades formativas non integradas nos ciclos de estudos”, cando na designación non está incluído o tipo de actividade, este irá en minúsculas (o simposio Variación e Prescrición)
tipo de letra	minúscula
exemplo	sempre lle gustaron moito as matemáticas; as ciencias non son o seu

os bacharelatos europeos teñen un funcionamento moi diverso
chamou todo o departamento
foi a un seminario que non lle gustou demasiado

15. Entidade e/ou organismo

subcategoría 1	xurídico-pública, cultural, económica, educativa, militar, relixiosa, institución, asociacións e agrupacións, comisións e servizos, medios de comunicación, empresas e establecementos (públicos ou privados)
subcategoría 2	formalmente constituído ou nome reducido
comentario de uso	<p>Consideramos que tódolos elementos do nome oficial destas entidades deben ir en maiúscula (aínda non aparecendo tódolos elementos: a Xunta), mais non aquelas denominacións sinónimas que non están rexistradas dentro do nome oficial (Parlamento de Cataluña vs. Parlamento catalán).</p> <p>O nome oficial dunha entidade tamén pode empregarse para designa-lo edificio en que está situada. Polo tanto, en ámbolos dous casos aparecerá esta designación en maiúscula: o Teatro Principal (pódese referir tanto á entidade coma ó propio edificio en que esta está localizada).</p> <p>Entendemos como nome reducido aquel elemento da designación oficial que individualiza a entidade, aínda aparecendo só. Se o nome está rexistrado noutra lingua, escribírase tal cal, mais o uso da maiúscula adecuarase a esta regra.</p>
comentario tipográfico	tódolos substantivos e adxectivos
tipo de letra	maiúscula
exemplo	<p>Xunta de Galicia (ou Xunta), Ministerio de Interior (ou Interior), Consellería de Política Territorial, Obras Públicas e Vivenda (ou Política Territorial)</p> <p>Parlamento de Galicia (ou Parlamento), Departamento de Xustiza (ou Xustiza), Departamento Federal de Seguridade Pública, Deputación de Ourense, Concello de Santa Comba, Consello da Cultura Galega, Consello Social, Capitanía Xeral da Mariña, Tribunal Superior de Xustiza de Galicia, Tribunal Supremo (Supremo)</p> <p>Biblioteca Nacional, Auditorio de Galicia (ou Auditorio), o Museo do Pobo Galego, o Centro Galego de Arte Contemporánea, o Teatro Principal (ou Principal, pero teatro)</p> <p>a Bolsa de Barcelona</p> <p>Universidade de Santiago de Compostela, Universidade Nacional Autónoma de México, Facultade de Filoloxía (Filoloxía), Instituto de Estudos Galegos, Escola Diplomática, Escola de Artes Aplicadas e Oficios Artísticos Mestre Mateo (Mestre Mateo), Instituto Piñeiro Manso (o Piñeiro Manso pero o instituto), Instituto da Lingua Galega, Fundación Otero Pedrayo,</p>

	<p>Real Academia Galega Corpo Nacional de Policía a Santa Alianza, Tribunal da Santa Inquisición (Inquisición) Asociación de Veciños de Vite, Cooperativa Vitivinícola do Baixo Miño, Xabarán Club Comisión de Cultura, Claustro Universitario (Claustro), Xunta Directiva do Real Club Celta de Vigo Radio Galega, Televisión de Galicia Caixa de Aforros de Galicia, Hostal dos Reis Católicos, Forzas Eléctricas de Cataluña, Tipografía Lousanense, Edicións Xerais de Galicia (Xerais) Hospital Meixoeiro</p>
subcategoría 1	xurídico-pública, relixiosa
subcategoría 2	sentido colectivo
comentario de uso	O emprego da maiúscula xustifícase para evita-la confusión coa referencia común dese mesmo substantivo. Esta razón non carreta que os posibles –e moi variados– modificadores que acompañen o substantivo teñan que ir tamén en maiúscula.
comentario tipográfico	tódolos substantivos
tipo de letra	maiúscula
exemplo	Estado español, Administración local/pública/autonómica/galega (pero a “a administración galega (o xeito de administrar da xente galega) acostuma ser pésima”), Goberno galego; Igrexa católica/protestante/anglicana
subcategoría 1	xurídico-pública, cultural, económica, educativa, militar, relixiosa, institución, asociacións e agrupacións, comisións e servizos, empresas e establecementos (pública ou privada)
subcategoría 2	sentido xenérico, sinónimo ou non formalmente constituído
comentario de uso	Referímonos con “sentido xenérico” ós casos en que os termos non se refiren a realidades concretas, senón que son substantivos comúns. “Sinónimo” é, neste caso, aquel substantivo que denomina unha entidade formalmente constituída sen se-lo nome oficial. Tamén consideramos denominación sinonímica aquel elemento dun nome oficial, aparecendo só, que non singulariza a entidade.
tipo de letra	minúscula
exemplo	as funcións das capitanías xerais, os concellos da provincia de Pontevedra, ningunha deputación pode facelo, é unha cuestión de estado, os estados europeos, o papel do parlamento é debate-las leis, os tres poderes do estado democrático, non

	<p>me gusta o mundo da administración, cámara galega (por Parlamento), a corporación municipal, o concello (por Concello de Outes), o ministerio (por Ministerio de Interior), percorreu os mellores auditorios do mundo, o museo da cidade está pechado</p> <p>cotizan en bolsa</p> <p>pensa ir á universidade, pasouno moi mal no instituto, unha escola de barrio, as escolas rurais, as universidades públicas, a calidade da escola en Galicia, o meu instituto (por Instituto Piñeiro Manso) funciona ben</p> <p>queremos crear unha fundación</p> <p>entrou no exército</p> <p>as igrexas de todo o mundo</p> <p>as confrarías de mariñeiros, unha comisión de axuda a Bosnia, os claustros da universidade galega</p> <p>esta empresa, un hotel de categoría</p>
--	--

16. Enumeración

subcategoría 1	elemento oracional
comentario de uso	As enumeracións acostuman ir introducidas por dous puntos e, normalmente, cada elemento constitúe un parágrafo. Tomamos como requisito para o emprego da maiúscula que os elementos da enumeración sexan oracións. Isto é, cada elemento da enumeración é independente semanticamente a respecto dos restantes.
comentario tipográfico	só a letra inicial
tipo de letra	maiúscula
exemplo	<p>Neste asunto hai tres cuestións básicas:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Comprende-la teoría. 2. Levala correctamente á práctica. 3. Obte-los resultados esperados.
subcategoría 1	elemento non oracional
tipo de letra	minúscula
exemplo	<p>Deben presentar:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. fotocopia de DNI 2. certificado de estudos 3. fotografía recente

17. Época, período, idade ou era

subcategoría 1	histórico, xeolóxico
comentario de uso	Poderíase optar pola escolla da minúscula ó seren nomes de datación coma as estacións, os meses ou os días, mais a situación non é a mesma. As etiquetas aquí tratadas teñen un uso

	<p>exclusivo, só designan un determinado período temporal e non se volven empregar no transcurso do tempo para ningún outro, en confronto cos nomes de días (o ano ten 365, polo que hai unha chea de luns), meses ou estacións. Consideramos que estes son nomes propios.</p> <p>De entender era como ‘período indefinido de tempo, en que a única limitación está establecida no seu comezo, referido a un acontecemento convencional’ mais que non se repite no tempo, debemos considerala como nome propio.</p>
comentario tipográfico	tódolos substantivos e adxectivos do nome “oficial”.
	Exemplos en que usámo-la minúscula coa designación temporal son “época do Neolítico” ou “época neolítica” (neste caso a minúscula usámola no conxunto por a segunda palabra pasar a ser un adxectivo), ó non pertencer en ningún caso ó nome propio. En confronto está “idade” en estruturas do tipo “Idade Media”. Esta si forma parte do nome propio, polo que empregamos con ela a maiúscula.
tipo de letra	maiúscula
exemplo	Idade Media, Idade Contemporánea, Séculos Escuros, Segunda República, a Ditadura de Franco, Neolítico, Paleolítico, Terciario, Xurásico (pero: o período xurásico) Era Cristiá, Era Alexandrina, Era de Roma
subcategoría 1	histórico, xeolóxico
subcategoría 2	lexicalizado ou con función adxectiva
tipo de letra	minúscula
exemplo	Aqueles anos foron unha idade media (época escura, retrógrada); o período xurásico

18. Estilo epistolar

comentario de uso	Nalgúns manuais acóllese a posibilidade de escribir con maiúscula as referencias ó receptor no estilo epistolar. A razón acostuma se-la deferenca ou consideración demostrada cara ó outro; o uso da maiúscula con este fin é totalmente inxustificable. Polo tanto, deberase ter en conta as normas xerais de emprego das maiúsculas tamén nestes casos.
tipo de letra	minúscula
exemplo	“escriboche esta carta, querido amigo, porque...”; “foi, prezado colega, un encontro...”

19. Fenómenos atmosféricos

subcategoría 1	puntuais
comentario de uso	O tipo de fenómeno non está incluído na designación singularizada, polo que conserva a minúscula.
tipo de letra	maiúscula
exemplo	ciclón Hortensia, furacán Mitch

subcategoría 1	cíclicos ou ventos
tipo de letra	minúscula
exemplo	vento terral, nortada, siroco, gota fría

20. Función demarcativa

subcategoría 1	comezo de período, comezo de párrafo, comezo de párrafo precedido de enumeración
comentario de uso	Non incluímos aquí o comezo de cada verso porque consideramos que, seguindo as regras xerais, só debería empregarse a maiúscula cando comeza un período sintáctico. De tódolos xeitos, sempre queda nas mans do autor como unha outra ferramenta estilística, que nas citas se debe respectar. No comezo de párrafo escribirase con maiúscula a primeira letra independentemente do signo de puntuación co que remate o anterior (punto, coma, punto e coma ou, ás veces, dous puntos). Polo tanto, despois do saúdo de cartas, circulares... escribirase en maiúscula. Consideramos un “comezo de párrafo precedido por unha enumeración” cando hai unha mudanza do tema entre os párrafos que bordean a enumeración.
tipo de letra	maiúscula
exemplo	A asistencia ás aulas é obrigatoria. Querido amigo,/ Escriboche despois de tanto tempo... Precísase: – fotocopia do DNI – 4 fotografías – declaración xurada Recollerase a documentación nos rexistros da Universidade.

subcategoría 1	despois de punto, despois de puntos suspensivos, despois de punto e coma, despois dos signos de admiración ou interrogación
subcategoría 2	marcan final de período
comentario de uso	Non se escribirá maiúscula despois dos puntos das abreviaturas. Non se escribirá maiúscula despois dos puntos suspensivos cando marcan só elisión de información e non fin de período.

	Non se escribirá maiúscula despois dos signos de interrogación ou exclamación cando as preguntas ou exclamacións están introducidas dentro dunha oración superior en que estes signos non indican o final de período.
tipo de letra	maiúscula
subcategoría 1	despois de número, continuación de parágrafo interrompido por unha enumeración, cita directa extraída dun discurso elidindo o comezo da oración
comentario de uso	Consideramos unha “continuación de parágrafo interrompido por unha enumeración” cando hai un mantemento do tema entre os parágrafos que bordean unha enumeración. Cando se elide o comezo dunha oración que se vai citar textualmente, conservarase a minúscula do orixinal, independentemente de que a cita estea separada do texto a través dos dous puntos ou estea inserida nel.
tipo de letra	minúscula
exemplo	1000 ou máis; 2000 non creo que sexan. Precísase: – fotocopia do DNI – 4 fotografías – declaración xurada para poder inscribirse nas Xornadas de Planificación Lingüística. A definición que nos dá García Larragueta de ciclos é: “[...] son series de números...”. García Larragueta afirma que os ciclos “son series de números...”.
subcategoría 1	despois de dous puntos
subcategoría 2	despois do encabezamento dunha carta ou documento xurídico, introduce o subtítulo dunha obra, introduce unha cita directa dun discurso oral ou escrito dende o comezo de período
comentario de uso	Aínda que actualmente é máis común a recomendación de emprega-la coma despois do saúdo nas cartas ou do encabezamento nos documentos, segue sendo habitual emprega-los dous puntos. Por iso tratamos esta posibilidade.
tipo de letra	maiúscula
exemplo	Estimada colega:/ Espero que te atopes ben de saúde... <i>Gallegada: Tradicións, costumes e contos da terraña.</i> Ela dixo: “Non te soporto máis”. A definición que nos dá García Larragueta de ciclos é: “Os ciclos son series de números...”.

21. *Marca comercial*

comentario de uso	Aínda tendo un uso moi común, cando só designan o produto pertencente a unha marca determinada, consideramos que non está lexicalizada e, polo tanto, continúa sendo un nome propio.
tipo de letra	maiúscula
exemplo	Coca-Cola, Seat; pasaron dous Fiat; pónname un Marqués de Garoña (un viño desta marca) (pero: pónname un albariño (designa un tipo de viño e non unha marca))
<hr/>	
subcategoría 1	lexicalizada
comentario de uso	Consideramos que aquelas marcas que designan un tipo de produto –sen remitir a marca ningunha– están lexicalizadas. Un caso especial é aquel en que, a partir do nome da compañía ou empresa, se designa o seu produto (por exemplo: “seis mihuras” son seis touros da gandería Mihura). A minúscula será a empregada aquí.
tipo de letra	minúscula
exemplo	celo, aspirina, uralita, maicena, whisky, papel albal, bote de nocilla, seis mihuras

22. *Movemento*

subcategoría 1	artístico e/ou cultural
comentario de uso	Apoiándonos no DRAG97: aqueles movementos desenvolvidos nun espazo e nun tempo determinado, que carretan unhas características ou tipo de pensamento concretos, considerámoslos realidades singulares e, por iso, escribíranse en maiúscula.
tipo de letra	maiúscula
exemplo	Rexurdimento, Romanticismo, Románico, Gótico, Humanismo (movemento cultural nacido na Italia de fins do séc XIV e con vida durante todo o Renacemento), Modernismo, Vangarda, Cubismo
<hr/>	
subcategoría 1	relixioso, político, filosófico
comentario de uso	Ó non estaren delimitados a un único período temporal considerámoslos nomes comúns.
tipo de letra	minúscula
exemplo	catolicismo (relixión católica), budismo, hinduísmo, protestantismo (moral protestante) marxismo, capitalismo, socialismo, nacionalismo existencialismo, humanismo (teoría que ten como centro dos seus intereses o ser humano)

23. Nome de persoa

subcategoría 1	tanto a forma plena, coma o hipocorístico, coma precedido de determinadas partículas (prefixos ou preposicións) ou especificado con modificadores
comentario de uso	As partículas (artigos, preposicións, adxectivos, frases nominais) que acompañan os nomes de persoa, mais sen formar parte do nome, escríbense en minúscula (a Rosalía feminista).
tipo de letra	maiúscula
exemplo	Xenoveva, Lois, Paco, Merche, Adrián, Xenebra, a Rosa, o Paulo; ten unha postura pro-María; traballa sobre a Rosalía feminista.
subcategoría 1	lexicalizado ou convertido en adxectivo
tipo de letra	minúscula
exemplo	abriunos o benxamín da casa; é un xan; o conde era o seu mecenas; este home é un hércules; a sección felipista do partido propón...
subcategoría 1	fulano, citrano
comentario de uso	A definición que nos ofrece o DRAG97 é ‘persoa da que non se coñece o nome ou non se quere mencionar’.
tipo de letra	minúscula
exemplo	é un bo fulano; díxomo un fulano amigo de María; non foi nin fulano nin citrano

24. Nome étnico

subcategoría 1	pobos, razas, tribos, xentilicios
comentario de uso	Teñen o mesmo trato os nomes que ora remitan ó conxunto, ora remitan a unha parte do conxunto ora a través do singular se refiran ó total do conxunto.
tipo de letra	minúscula
exemplo	os europeos camiñan cara á súa destrución; os franceses (por “os corredores franceses”) fixérono moi ben no último Mundial; o galego é retranqueiro; os brancos teñen unha historia manchada de sangue doutros pobos; o negro aínda hoxe está discriminado nos Estados Unidos de América; os tutsi e os utus están continuamente en guerra grazas ó apoio dos Estados Unidos de América; xaponeses, ingleses

25. Nome singularizado

subcategoría 1	de animais, de plantas, de minerais, de naves, de obxectos, de monumentos...
comentario de uso	Nesta categoría incluimos os “nomes de pía” de realidades non humanas mais igualmente individualizadas. Cando o nome propio do monumento vai acompañado do nome de construción, véxase “categorización de lugar”.
tipo de letra	maiúscula
exemplo	Rocinante, Laica, Lupo, Marela, Donald árbore da Cruz, árbore da Vida Gran Mogol (nome de diamante), Caaba (pedra sagrada musulmá) a nave Apolo, a sonda Voyager, o trasatlántico Achille Lauro, o Prestige, o Titánic a espada Durendal, a espada Escálibur, o Grial <a Berenguela
subcategoría 1	de animais, de plantas, de minerais, de naves, de obxectos, de monumentos...
subcategoría 2	lexicalizado
comentario de uso	Se “nomes de pía” de realidades non humanas mais igualmente individualizadas sufriron un proceso de lexicalización e son xa nomes comúns, escribíranse con minúscula.
tipo de letra	minúscula
exemplo	subía pola estrada un rocinante

26. Notas musicais

tipo de letra	minúscula
exemplo	do; re; mi; fa

27. Numeración

subcategoría 1	romana ou ordinal
subcategoría 2	formando parte do nome propio
tipo de letra	maiúscula
exemplo	século XX; II Congreso de Medicina Xeral; Alfonso X; Quinta Avenida; Terceiro Mundo

28. Premios ou condecoracións honoríficas

subcategoría 1	sentido xenérico ou cando designa o obxecto
subcategoría 2	material que o representa
tipo de letra	minúscula
exemplo	honoris causa, medalla de ouro; recibiu dous goyas

29. Profesión

subcategoría 1	referida a unha persoa concreta ou en sentido xenérico
comentario de uso	As profesións, sexa cal for o seu grao na escala social, serán escritas en minúscula (a dignidade xa vai incluída no propio cargo). Tamén se escribirá con minúscula cando o nome de profesión estea precedido por calquera das diferentes formas de tratamento ou por artigo. Non muda a tipografía dos nomes de profesión, referidos a unha persoa en concreto, segundo aparezan con antropónimo ou non. Con sentido xenérico ou poético mantén tamén a minúscula. O mesmo comportamento terase nas circunstancias con especial cerimonia. Deberase empregarla minúscula con estas palabras en tódolos tipos de documentos, tamén nos xurídicos.
tipo de letra	minúscula
exemplo	o papa (referido ó papa Xoán Pablo II), o fiscal Albelo, o xeneral Martínez, o profesor Carro, a alcaldesa de Muros, o presidente, o cura, señora delegada, señor director xeral, o ilustrísimo señor alcalde, a excelentísima señora presidenta, sacristán, pintor, xardineiro, auxiliar administrativo, notaria, xuíz, enxeñeiro, avogado, carpinteiro; o neno quere ser astronauta; revivindo na memoria do poeta.
subcategoría 1	abreviado
tipo de letra	maiúscula
exemplo	Prof. Ferreira, Dra. Magariños

30. Pseudónimos, nomes artísticos

comentario de uso	Para ve-lo tratamento das preposicións, contraccións e artigos que forman parte do nome artístico ou pseudónimo (con forma de antropónimo: nome de persoa + apelido) véxase o tratamento que se lle dá ó estaren estas partículas ante apelido.
comentario tipográfico	tódalas palabras con carga semántica
tipo de letra	maiúscula
exemplo	Miguel de Lira, Marga do Val, Borobó, Farruco, Heriberto Bens, o Mago Antón

31. *Puntos cardinais*

subcategoría 1	designan orientación ou dirección; designan límites ou áreas non completamente delimitadas
tipo de letra	minúscula
exemplo	norte, sur, este, noroeste; diríxese cara ó sur a Galicia do norte; o nordeste non dispón de televisión paga
subcategoría 1	abreviado
tipo de letra	maiúscula tódalas letras
exemplo	N, SO
subcategoría 1	formando parte do topónimo; designan límites ou áreas xeopolíticas
tipo de letra	maiúscula
exemplo	Polo Norte, Corea do Norte, América do Sur Oriente Próximo, Europa do Leste, os países do Levante, Occidente; coa fin da URSS, o Leste está a pasar por unha fase particularmente difícil

32. *Sigla*

subcategoría 1	soa ou precedida de determinadas partículas (artigo, prefixo)
comentario de uso	Formación léxica que resulta da combinación das iniciais dunha palabra; é un recurso gráfico con plasmación na lingua oral. As convencións de uso serán as que determinen que a sigla vaia toda en maiúscula (OTAN), ou con algún carácter minúsculo como é común nas siglas bibliográficas (CUn).
comentario tipográfico	tódalas letras; non levan punto
tipo de letra	maiúscula/minúscula
exemplo	ONU, OTAN, UNESCO, FAO, USC, ILG, PG, BNG, FPG, DOG, BOE, IVE, PIB, DNI, WP, RAM, MS DOS, CPU, ISBN, AELG (Anuario de Estudos Literarios Galegos), CiU; onte houbo unha manifestación anti-OTAN.
subcategoría 1	lexicalizada
comentario de uso	Consideramos lexicalizadas aquelas siglas que son recollidas como entrada nos dicionarios e, polo tanto, son consideradas polo falante como palabras. Ó estaren lexicalizadas adáptanse á acentuación do sistema galego.
tipo de letra	minúscula
exemplo	láser, ovni, inri, sida (caso dubidoso: no GDXL considéranos acrónimo pero o Houaiss e o Cumio sigla)

33. *Signos do zodíaco*

subcategoría 1	referido ó signo ou á súa icona
tipo de letra	maiúscula
exemplo	Libra, Xémeos, Acuario

subcategoría 1	designan as persoas nadas nese signo
tipo de letra	minúscula
exemplo	Lois é saxitario; atopeime con dous capricornios

34. *Símbolos non científicos*

tipo de letra	maiúscula
exemplo	PTA (peseta), F (franco), BCN (aeroporto de Barcelona)

35. *Sobrenome, alcume*

comentario de uso	Naqueles casos en que o sobrenome se refire á naturalidade, á nacionalidade ou á raza e vai unido –sen coma– ó substantivo, mantéñense os mesmos criterios (Vieira Lusitano). Calquera palabra pode funcionar como sobrenome. Non se deben confundir eses usos singularizados cos comúns: Apóstolo vs apóstolo (clasificación do nome propio) Santiago.
comentario tipográfico	tódalas palabras con carga semántica
tipo de letra	maiúscula
exemplo	o Apóstolo (pero: o apóstolo Santiago); o Picafolia, o Che, a Galochas, o Foguetes, o Seisdedos; D. Dinís, o Labrador; D. María I, a Piedosa; Fernando II, o Casto; Afonso X, o Sabio; á Felisa chámanlle a Faneca; veu á festa o Coello, Xoán sen Terra; Vieira Lusitano, Palas Atenea

36. *Sobrenome descritivo*

comentario de uso	Aposición explicativa que individualiza un determinado personaxe.
tipo de letra	minúscula
exemplo	san Pedro, o príncipe dos apóstolos; don Quixote, o cabaleiro da triste figura; Elvis Prestley, o rei do rock and roll

37. *Termos científicos*

subcategoría 1	leis; elementos químicos e compostos; unidades e conceptos; enfermidades; nome galego de especie ou raza; adxectivo(s) que indican especie nos nomes científicos en latín ou latinizados
comentario de uso	Algúns nomes galegos de especies vexetais ou animais teñen entre os seus constituíntes referentes humanos –sobre todo santos– ou outros nomes propios. Nestes casos a maiúscula só

tipo de letra	se mantén nos nomes propios que precisan do xenérico (herba de santa Cunegunda) fronte a aqueles outros onde xa pode non estar presente ((herba de) sanxoán).
exemplo	minúscula a lei da gravidade, a teoría da relatividade manganeso, ácido sulfúrico, un amperio, penicilina hepatite viral carballo, bidueira, margarida, herba de sanxoán, herba de san Bento, herba de Vigo lobo, vaca, xoaniña basalto, cuarzo, casiterita, prata leguminosas, roedores, rumiantes vaca rubia galega, vaca hereford, fox-terrier, pequinés, pónei, siamés, doberman, mazá golden Homo sapiens, Cucurbita maxima, Trogon collaris puella, Capsicum annum, Sardina pilchardus (sardiña)
subcategoría 1	substantivo que indica xénero nos nomes científicos en latín
comentario de uso	Nalgúns nomes científicos o autor inclúe o seu nome; este, como nome de persoa, irá en maiúscula (Alisma plantago-acuatica L. (abreviatura de "Linné")). Se se inclúen no nome científico outras abreviaturas de nomes propios (libro ou revista en que foi publicado...) tamén irán en maiúscula.
tipo de letra	maiúscula
exemplo	Cucurbita maxima, Trogon collaris puella, Capsicum annum, Sardina pilchardus, Clostridium tetani, Escherichia influence
subcategoría 1	símbolos e fórmulas
comentario de uso	Non hai unha regra homoxénea para os símbolos dos termos científicos; neste caso debe seguirse a norma de uso en cada rama do saber.
tipo de letra	maiúscula/minúscula
exemplo	A (amperio), a (área), g (gramo), km (quilómetro), W (vatio), V (voltio), O (osíxeno), Ag (prata), kW (quilovatio) H ₂ O

38. Termos informáticos

subcategoría 1	linguaxes, programas, sistemas
comentario de uso	As siglas informáticas teñen o mesmo tratamento có resto das siglas.
comentario tipográfico	só a letra inicial
tipo de letra	maiúscula
exemplo	sistema operativo Windows'98, Cobol

subcategoría 1	sentido xenérico ou lexicalizado
tipo de letra	minúscula
exemplo	software, disco duro, sistema operativo, ordenador, pantalla, bit

39. Textos

subcategoría 1	xurídico-públicos, publicitarios, propagandísticos ou proverbiais
comentario de uso	<p>Neste tipo de textos é moi común o uso da maiúscula como marca tipográfica para destacar palabras ou partes do documento. Este parécenos un comportamento errado, xa que para este fin hai outras vías tipográficas (a negra, a curva, o subliñado, diferente tipo de letra, diferente tamaño de letra...). Polo tanto, tamén nestes casos se debe acata-la norma xeral do uso da maiúscula.</p> <p>Noutros casos o que se pode atopar é, nestes fragmentos escritos completamente en maiúscula, as maiúsculas “lexítimas” destacadas a través do uso da versal menor. Isto é dobremente contradictorio, mais é un problema con fácil solución: emprega-las maiúsculas só seguindo as regras xerais.</p> <p>Igualmente inxustificable é escribir con maiúscula parte ou tódolos elementos dunha frase sacramental, proverbial, feita ou dun modismo con finalidades de destaque.</p>
tipo de letra	minúscula

40. Títulos

subcategoría 1	calquera tipo de produción cultural, proxectos, subtítulos, tomos, partes, capítulos, escenas, tempos, seccións... (de documentos ou obras)
subcategoría 2	nome completo, reducido ou correferente
comentario de uso	<p>Entendemos por “calquera tipo de produción cultural” libros, poemas, obras teatrais/pictóricas/escultóricas/cinematográficas, entregas de banda deseñada, programas/series televisivas ou radiofónicas, composicións musicais, discos, etc.</p> <p>Teñen o mesmo tipo de tratamento os libros sagrados có resto de libros.</p> <p>Consideramos, fronte a algúns autores, que os títulos das composicións musicais deben te-lo mesmo tratamento cós das restantes producións culturais independentemente da dimensión da obra, da longura do título ou de que este inclúa ou non unha denominación musical (Novena sinfonía).</p> <p>É unha práctica bastante común que nas portadas, nas cubertas ou nos titulares se escriban tódolos elementos dun título en maiúsculas. Consideramos que isto é inaceptable, xa que existen outros medios tipográficos para o destaque fóra da maiúscula (a negra, a curva, o subliñado, diferente tipo de letra, diferente tamaño de letra...).</p>

comentario tipográfico tipo de letra exemplo	<p>Tampouco é xustificado o emprego das maiúsculas cando nunha obra se cita a mesma obra.</p> <p>Cando o título comeza por artigo e a este o precede unha preposición coa que contrae na lingua oral, esta contracción non se reflite na escrita ou pódese marcar co apóstrofo (<i>Gustou moito d'A esmorga</i>).</p> <p>Só a primeira palabra do título e os nomes propios que haxa nel. maiúscula</p> <p><i>A tecedeira de Bonaval, Cantares gallegos</i> (Cantares), <i>Pensanao, Cantar dos cantares</i> (un dos libros que forman a Biblia), <i>Gran diccionario Xerais da lingua</i> (<i>Xerais</i>), <i>Aí vén o Maio, Os vellos non deben de namorarse</i>, <i>Os xirasoís, O pensador, Trece badaladas</i></p> <p>Loitando polo seu fillo, de <i>O Coiote</i></p> <p>Diario cultural, Xabarín club, Mareas vivas, As catro estacións, Himno galego, Vigo capital Lisboa</p> <p>Sagradas escrituras (por Biblia)</p> <p>Adecuación do camiño de ferro; Base de datos lexicográfica para un diccionario da lingua galega; Plan xeral de normalización lingüística</p> <p><i>Á primeira luzada: Obras completas de Francisco de Fientosa</i> sección “A aldea global” de <i>A Nosa Terra</i>; consultamos O uso das maiúsculas (capítulo 4) nas <i>Normas ortográficas e morfolóxicas do idioma galego</i>;</p> <p>“Maiúsculas e minúsculas: criterios de uso” é a nosa conferencia no simposio Variación e Prescrición.</p>
subcategoría 1 subcategoría 2 tipo de letra exemplo	<p>colección, calquera produción cultural ou partes, capítulos, escenas, tempos, seccións... (de documentos ou obras)</p> <p>sentido xenérico</p> <p>minúscula</p> <p>nesta colección, o dicionario (por, por exemplo, <i>Dicionario Houaiss da lingua portuguesa</i>), a escultura da esquerda, o epígrafe, o anexo, capítulo 20, disposición transitoria, orde do día, andante; a introdución deste libro é pouco interesante</p>
subcategoría 1 comentario de uso	<p>publicacións periódicas, coleccións</p> <p>Terase en conta só as palabras que forman parte do título e non aquelas que, sen estaren incluídas, só designan o tipo de publicación (p. ex.: revista <i>Tempos Novos</i>).</p> <p>É unha práctica bastante común que nas portadas ou cubertas se escriban tódolos elementos dun título en maiúsculas. Consideramos que é unha práctica inadecuada, xa que existen outros medios tipográficos para o destaque fóra da maiúscula (a negra, a curva, o subliñado, diferente tipo de letra, diferente tamaño de letra...).</p>

comentario tipográfico	a primeira e tódalas palabras con carga semántica
tipo de letra	maiúscula
exemplo	A Nosa Terra; Galicia Hoxe; Tempos Novos; Revista de Estudos Miñoranos; Biblioteca Básica da Literatura Galega; Ablativo Absoluto; Golfiño (colección de banda deseñada)
subcategoría 1	libro sagrado, pregaria
subcategoría 2	lexicalizado
comentario de uso	No caso dos libros sagrados –Biblia, Evanxeo...– pódese facer referencia ó seu valor na comunidade e non ó propio libro en si (p.ex.: O capital é a súa biblia (isto é, é o seu manual de referencia para o seu comportamento vital)), ou a determinada característica común deses libros (papel biblia). Este tipo de usos considerámoslos lexicalizados.
tipo de letra	minúscula
exemplo	O capital é a súa biblia; papel biblia; rezou unha avemaría; fíxoo nun credo

41. Topónimos

subcategoría 1	forma oficial ou denominación correferente
comentario de uso	As partículas sen carga semántica que forman parte do topónimo só van en maiúscula se encabezan o nome oficial. Se o artigo que encabeza o topónimo vai precedido dunha preposición coa que pode contraer, a contracción pasará a escribirse en minúscula. As partículas (artigos, preposicións, adxectivos, frases nominais) que acompañan os topónimos, mais sen formar parte deles, escríbense en minúscula (a Galicia rural, a Francia).
comentario tipográfico	tódolos substantivos e adxectivos da forma oficial
tipo de letra	maiúscula
exemplo	Galicia, Ourense, Pontellas, un viño do Condado, Cidade das Burgas (por Ourense), A Eira Vella, Trás-os-Montes, A Coruña (pero: a Arxentina), O Porriño (pero: marchou do Porriño), Ribeira do Sil, a Galicia mariñeira, a Terra Cha
subcategoría 1	lexicalizado
comentario de uso	Son empregados sobre todo para designar produtos comerciais ou a súa denominación de orixe.
tipo de letra	minúscula
exemplo	un condado (viño), auga de colonia, roquefort (queixo), holandanda (tipo de tecido)

42. Tratamento

subcategoría 1	formas e títulos
subcategoría 2	forma plena
comentario de uso	Serán escritas con minúscula tódalas formas e títulos de tratamento escritos coa súa forma plena, tanto os galegos coma os estranxeiros e tanto os substantivos coma os adxectivos. Esta regra esténdese a aqueles casos en que, por tradición de uso, se considerou que a forma ou o título de tratamento é parte do antropónimo. Mantense esta regra tamén en documentos oficiais, en leis, en decretos, en disposicións ou en textos semellantes.
comentario tipográfico	tódolos substantivos e adxectivos
tipo de letra	minúscula
exemplo	señor Xaquín, dona María, san Xosé, sor Inés, padre Antonio Vieira, excelentísimo señor reitor, sir Arthur, doutor Antón Santamarina, licenciada Fátima Miguéns, xeneral Fortes, mariscal Pardo de Cela, conde de Lemos
<hr/>	
subcategoría 1	formas e títulos
subcategoría 2	abreviados ou formando parte dun topónimo
comentario de uso	Naqueles topónimos en que se inclúe unha forma ou título de tratamento, estes irán escritos en maiúscula coma tódolos elementos con carga semántica do topónimo (rúa de Frei Rosendo Salvado)
comentario tipográfico	tódolos substantivos e adxectivos abreviados
tipo de letra	maiúscula
exemplo	Sr. (señor), Dra. (doutora), S. (santo), Lda. (licenciada); o Excm. Sr. reitor (o excelentísimo señor reitor); rúa de San Pedro, rúa do Xeneral Pardiñas
<hr/>	
subcategoría 1	pronomes e posesivos
comentario de uso	Nalgunhas obras observan a necesidade de escribir en maiúscula estas partículas cando se refiren a altas personalidades da xerarquía social ou política ou cando estas falan delas mesmas. Nós non concordamos con esta posibilidade, xa que a dignidade do suxeito irá marcada polo seu propio cargo ou posición social e non a través de estratexias tipográficas.
tipo de letra	minúscula
exemplo	a súa maxestade; estamos contentos porque veñades ata nós (o papa falando no seu nome); no noso nome e pola nosa autoridade (o presidente da República falando no seu nome), o señor seu pai

CONCLUSIÓNS

Non cabe dúbida, despois de todo o visto ata este punto, de que a limitación do uso da maiúscula é unha problemática común en tódalas linguas. Isto reflícteo a falla de coherencia entre as diferentes propostas ou a practicamente nula xustificación que aparece nos manuais.

Os principais problemas dos manuais educativos pódense resumir nas seguintes ideas:

- Basean a definición dos nomes propios en que estes aparezan en maiúscula e, ó tempo, explican a maiúscula como marcador dos nomes propios.
- Os contidos son moi semellantes nos diferentes niveis educativos; moitas veces o que os diferencia é o paso de emprega-la etiqueta nome para a de substantivo.
- No caso galego, a cuestión aparece tratada con demasiada vaguidade. En moitos casos os alumnos teñen que extrae-las regras a partir dos exercicios ou exemplos sen contar cunha previa ou posterior explicación.

Mentres que a crítica ós manuais de estilo pode centrarse en que:

- Son propostas prescritivas pero coa explicación e argumentación das escollas ausente na maioría dos casos.
- Tamén é moi común que cada manual estea feito para un sector profesional en concreto. Isto non sería un problema, sempre e cando estiveran establecidas nalgún lugar unhas regras máis globalizadoras.

Mais, por que é tan difícil delimita-lo uso da maiúscula? A complicación nace do uso clasista que se lle acostuma dar á maiúscula. Ninguén dubida de que *muller* é un substantivo común. Mais, como todo nome común, ten a posibilidade de referirse a unha unidade concreta contextual –por exemplo, *esta muller é moi intelixente*– fronte a un valor xenérico –*literatura de muller* ‘tódalas mulleres do mundo’. Esta mesma situación atopámola con outros nomes comúns que se refiren a realidades con alto valor na sociedade. Aquí é onde comezan en moitos casos as dúbidas. A situación é a mesma, pero como se ve socialmente inaceptable darlle o mesmo tratamento ca ás realidades máis vulgares do noso sistema, aparece a necesidade da maiúscula. É evidente que nós estamos contra esta posibilidade. Un nome apenas levará maiúscula cando sexa propio e en ningún caso segundo a súa dignidade na comunidade.

Outro valor que se lle acostuma dar á maiúscula e co que nós non concordamos é o seu uso como ferramenta de destaque de palabras –ou fragmentos– nos textos. A maiúscula é unha marca tipográfica que transmite valores gramaticais. Polo que, se se quere resaltar algún elemento dun texto,

débense empregar aquelas ferramentas tipográficas creadas para este fin: negra, curva, subliñado...

Ante esta situación xeral, o que nós presentamos con este documento é un traballo que acolle propostas orientadas a un gran número de sectores profesionais –froito de extraer toda a información que nos ofertaron os manuais xa existentes. Intentamos tamén que non quedara nada sen explicar ou argumentar. Poida que o usuario non concorde coa nosa escolla, mais poderá observar qué motivou cada unha das nosas decisións. E, por último, procuramos, en todo momento, mante-la coherencia no conxunto das propostas, aínda que, en moitos casos, foi complicado.

Xa para rematar, chamámo-la atención sobre a necesidade dunha proposta xeral para o uso da maiúscula. Esta marca tipográfica, para nós, está en liña co acento, xa que ten consecuencias gramaticais. Polo tanto non se debe apoiar-la liberdade de uso actual.

Por iso destacamos que fixemos esta proposta cunha clara finalidade de uso.

Somos conscientes de que para isto debemos contar con dous tipos de apoio: das institucións con poder decisivo en cuestións de norma de lingua –RAG, ILG, Xunta de Galicia- e dos sectores profesionais implicados no uso da lingua (correctores, SNL, editoras, profesores de tódolos niveis de ensino...). Deberían sentar e ler esta proposta para atopar nela os puntos acertados e tamén os posibles erros e así crear unha ferramenta que sexa guía para todos nós.

REFERENCIAS BIBLIOGRÁFICAS

MANUAIS GALEGOS

- : “Uns apuntes sobre o uso das maiúsculas” en *Lingua e administración*. Santiago de Compostela, Asociación de funcionarios para a normalización lingüística de Galicia, xaneiro-febreiro de 1996. Nº 8.
- : “O sentido das maiúsculas” en *O Cartafol Dixital*. Nº6. [en liña] <<http://www.ocartafol.usc.es>> [22-07-03]
- ÁLVAREZ ROSARIO; XOSÉ XOVE: *Gramática da lingua galega*. Vigo, Galaxia, 2002.
- ÁREA DE NORMALIZACIÓN LINGÜÍSTICA DA UNIVERSIDADE DE VIGO: *Lingua galega: Criterios lingüísticos*. Vigo, Servicio de Publicacións da Universidade de Vigo, 2003.
- ARIAS LÓPEZ, Valentín: *Prontuario ortográfico de galego*. Vigo, Edicións do Cumio, 1993.

- ASOCIACIÓN DE FUNCIONARIOS PARA A NORMALIZACIÓN LINGÜÍSTICA DE GALICIA: “Algunhas cuestións gráficas” en *Lingua e administración*. Santiago de Compostela, autor, 1985. Nº 5.
- ASOCIAÇÃO GALEGA DA LÍNGUA: *Prontuário ortográfico galego*. Ourense, AGAL, 1985.
- COROMINES, Joan: “Sobre a unificación ortográfica galego-portuguesa” en *Grial*. 1976. T. 14, nº 53.
- DOSIL LÓPEZ, Benxamín: “As maiúsculas e a linguaxe xurídico-administrativa galega II” en *BAL*. 1994. Nº 2.
- DOSIL LÓPEZ, Benxamín: “As maiúsculas e a linguaxe xurídico-administrativa galega III” *BAL*. 1995. Nº 3.
- DOSIL LÓPEZ, Benxamín: *Maiúsculas e abreviaturas*. Santiago de Compostela, Xunta de Galicia, 1997.
- DOSIL LÓPEZ, Benxamín; Xesús RIVEIRO COSTA: *Diccionario de ortografía de lingua galega*. A Coruña, Fontel Edicións, 1996.
- DURAO, Carlos: “Breve caracterização práctica da Ortografía Simplificada” en *Actas do II Congreso Internacional da Lingua galego-portuguesa na Galiza*. Santiago de Compostela/Ourense, AGAL, 1987.
- FEIXO CID, X.: *Ortografía e estilo da lingua galega*. Vigo, Cumio, 2002.
- FERNÁNDEZ PAZ, Agustín, et al.: *Lingua e Literatura 3º ESO*. Vigo, Xerais, 2003.
- FERNÁNDEZ PAZ, Agustín, et al.: *Lingua e Literatura 4º ESO*. Vigo, Xerais, 2003.
- FERNÁNDEZ SALGADO, B. (coord.): *Manual de estilo. O Correo Galego*. Santiago de Compostela, Compostela, 2001.
- GARCÍA CANCELA, Xermán: “Algunhas consideracións sobre o galego como lingua da administración”, en *Cadernos de Lingua 1*. Santiago de Compostela, RAG, 1990. Páx. 47-56.
- GARCÍA CANCELA, Xermán: *Manual de Linguaxe administrativa*. Santiago de Compostela, EGAP, 1994.
- HERMIDA GULÍAS, Carme: *Ortografía práctica*. Santiago de Compostela, Sotelo Blanco, 2001.
- LÓPEZ TABOADA, Carme, et al.: *Curso superior de linguaxe xurídica para funcionarios da administración de xustiza*. A Coruña, Consejo General Poder Judicial, Xunta de Galicia, 1997².
- LÓPEZ TABOADA, Carme; Consuelo Mª ROMERO LADO; Mercedes LEOBALDE GARCÍA: *Curso de linguaxe administrativa*. Santiago de Compostela, Xunta de Galicia, 2001.
- LORENZO VÁZQUEZ, R.: “Problemas da lingua” en *Vieiros: Revista do Padroado da Cultura Galega de México*. S.l., Muñoz, 1962.
- OBRAIDOIRO: *Lingua galega e Literatura 3º de ESO*. Santiago de Compostela, autor, 2002.

- OBRADOIRO: *Lingua galega e Literatura 4º de ESO*. Santiago de Compostela, autor, 2002.
- PÉREZ FROIZ, Salvador: *Lingua e deporte*. www.crtvg.es [última consulta: 15-10-03]
- RAG; ILG: *Normas Ortográficas da lingua galega*. Vigo, autor, 1995.
- RIVAS CID, Xoán: "As maiúsculas e a linguaxe xurídico-administrativa galega I" en *BAL*. 1994. Nº 1.
- RIVEIRO COSTA, X.: *Letras e palabras*. Santiago de Compostela, Consellería de Cultura e Comunicación Social, Dirección Xeral de Promoción Cultural, Xunta de Galicia, 2001. Colección Andel.
- RIVEIRO COSTA, X.: *Ortografía do texto*. Santiago de Compostela, Consellería de Cultura e Comunicación Social, Dirección Xeral de Promoción Cultural, Xunta de Galicia, 1997. Colección Andel.
- RIVEIRO, Xesús: *Signos ortográficos*. Santiago de Compostela, Xunta de Galicia, 1996.
- RODRÍGUEZ RÍO, Xusto: *Mellorando os servicios*. Santiago de Compostela, USC, 1997.

MANUAIS PORTUGUESES

- BARROSO, Henrique: *Forma e substância da expressao da língua portuguesa*. Coimbra, Livraria Almedina, 1999.
- BERGSTRÖM, M.; Neves, R.: *Prontuário ortográfico e guia da língua portuguesa*. Lisboa, Noticias, 1994²⁶.
- CASTRO, Ivo de; Inês DUARTE; Isabel LEIRIA (org.): *A demanda da ortografia portuguesa: Comentário do acordo ortográfico de 1986 e subsídios para a compreensão da questão que se lhe seguiu*. Lisboa, Joao Sá da Costa, 1987.
- LEAO, Duarte Nunes de: *Origem da língua portuguesa: Dirigida a el rei D. Filipe o II de Portugal Nosso Senhor*. Lisboa, Pedro Craesbeek, 1606.
- MOURA NEVES, Maria Helena de: *Gramática de Usos do português*. Sao Paulo, UNESP, 2001.
- PINTO CASTRO, José M. de: *Novo prontuário ortográfico*. Lisboa, Plátano, 2002.
- SANTOS ALVES, Manuel dos: *Prontuário de língua portuguesa*. Lisboa, Universitária Editora, 1993²⁰.
- VERNEY, Luís António: *Verdadeiro método de estudar*. Lisboa, Livr. Sá da Costa, 1949³⁰. Vol.I.
- VIDAL FIGUEROA, Tiago: "Novo acordo ortográfico" en *Grial*. 1981. T. 29, nº 112.

MANUAIS ESPAÑOIS

- AGENCIA EFE: *Diccionario de español urgente*. Boadilla del Monte, SM, 2000.
- EL PAÍS: *Libro de estilo*. Madrid, autor, 1990⁷.

GÓMEZ TORREGO, Leonardo: *Gramática didáctica del español*. Madrid, SM, 2000⁶.

LA VOZ DE GALICIA: *Libro de estilo de La Voz de Galicia*. Arteixo, autor e Biblioteca Gallega, 2002.

MARTÍNEZ DE SOUSA, José. *Manual de estilo de la lengua español*. Xixón, Trea, 2003².

RAE: *Ortografía de la lengua española*. Madrid, Espasa, 1999.

MANUAIS CATALÁNS

DIRECCIÓ GENERAL DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA: *Majúscules i minúscules*. Barcelona, Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 1992. <http://cultura.gencat.net/llengcat/publicacions/majus/index.htm> [17-11-03]

MENTRES I SERRA, Josep M., et al.: *Manual d'estil: la redacció i l'edició de textos*. Barcelona, Universitat de Barcelona, 2000².

MANUAIS INGLESES

EASTWOOD, John: *Oxford Practice Grammar*. Oxford, Oxford University Press, 1999².

QUIRK, R. et al.: *A comprehensive grammar of the English language*. Harlow, Longman Group Limited, 1985.

SWAN, Michael: *Practical English Usage*. Oxford, Oxford University Press, 1995².

MANUAIS FRANCESES

GREVISSE, M.: *Le von usage: Grammaire française*. París, Duculot, 1986¹².

Manuais sobre o nome propio

BAJO PÉREZ, Elena: *La caracterización morfosintáctica del nombre propio*. Noia, Toxosoutos, 2002.

BRIDAROLLI, Mónica; Gabriela BUFFA; María Celia MATTEODA: "La clave ortográfica en la identificación de categorías nominales: nombre propio/nombre común" en *Revista Mexicana de Investigación Educativa*. Xaneiro-xuño 1999. Vol. 4, nº 7, páx. 79-99.

CHRISTIN, Anne-Marie (edt.): *L'écriture du nom propre*. París, L'Harmattan, 1998.

MIGLIORINI, Bruno. *Dal nome propio al nome comune: Ristampa fotostatica dell'edizione del 1927 con un suplemento*. Florencia, Leo S. Olschki, 1968.

- MILDERS, Maarten Valentijn: *Memory for people's names in closed head injured patients*. Groningen, University Library Groningen, 1997. <http://www.ub.rug.nl/eldoc/dis/ppsw/m.v.milders/c1.pdf> [15-11-03]
- MOYA, Virgilio: *La traducción de los nombres propios*. Madrid, Cátedra, 2000.
- REBOLLO TORÍO, M. A.: "El nombre propio y su significado" en *Anuario de estudios filológicos*. Cáceres, Universidad de Extremadura, 1995. Nº 18.

OBRAS DE APOIO

- : *Nueva enciclopedia Larousse*. Madrid-Barcelona, Planeta, 1984.
- : *Diccionario manual Vox*. Barcelona, Bibliograf, 1998.
- ANDRÉS, Olimpia; Gabino RAMOS; Manuel SECO: *Diccionario del español actual*. Madrid, Aguilar, 1999.
- CABANES CATALÁ, Mª Luisa: *El tiempo y la humanidad*. <http://www.cervantes-virtual.com/historia/ht/tiempo.shtml> [24-10-03]
- CARBALLEIRA ANLLO, Xosé Luís, et al.: *Gran diccionario Xerais da lingua*. Vigo, Xerais, 2000.
- FEIXÓ, Xosé: *Diccionario Cumio da lingua galega*. Vigo, Cumio, 1999.
- GARCÍA LARRAGUETA, Santos A.: *Cronología: Edad Media*. Pamplona, Universidad de Navarra-Facultad de Filosofía y Letras, 1976.
- GARCÍA, Xosé Ramón: *Guía das plantas con flores de Galicia. Vols. I e II*. Vigo, Xerais, 1991.
- GONZÁLEZ Manuel; Antón SANTAMARINA (coords.): *Vocabulario ortográfico da lingua galega*. Santiago de Compostela, Instituto da Lingua Galega e Real Academia Galega.
- HOUAISS, Antônio: *Dicionário Houaiss da língua portuguesa*. Rio de Janeiro, Objetiva, 2001.
- <http://www.xunta.es>
- <http://www.xunta.es/dog/dog.nsf>
- INSTITUTO DA LINGUA GALEGA: *Base de datos lexicográfica para un diccionario da lingua galega*.
- MOLINER, María: *Diccionario de uso del español*. [CDROM]
- RAE: *Diccionario de la lengua española*. Madrid, autor, 1989²⁰.
- RAG: *Diccionario da Real Academia Galega*. A Coruña, autor, 1997.
- XUNTA DE GALICIA: *Nomenclátor de Galicia: Toponimia oficial das provincias, concellos, parroquias e lugares*. Santiago de Compostela, autor, 2003.